

Reviews

BOOK

I avhandlingen *Förhandlingar på dansgolvet*, framlagd i ämnet etnologi, rör sig Linnea Helmersson in och ut mellan två samtida dansscener: lindy respektive polskescenerna. I fokus står meningsskapande, eller som det uttrycks i syftet: "att beskriva och analysera meningsskapande processer inom de svenska scener som formerats kring dansformerna" (s. 5). Valet av just dessa två motiveras framför allt av att de "har genomgått olika revitaliseringsprocesser och stadier av revival". Men också av liknande sammanställningar av utövare, betydelsen av olika föreningsstrukturer för deras uppbyggnad och – inte minst – Helmerssons egna erfarenheter av dem båda. I studien jämförs de två dansscenerna med varandra, med särskilt fokus på utövarnas "förståelser och praktiker" (s. 5).

Avhandlingen är perspektivrik och diskuterar utövarnas föreställningar om och förhållanden till dansernas historik, förhandlingar om olika ideal och normer, former för och betydelsen av subkulturellt kapital, hur "kön görs" och vilken betydelse allt detta och lite till har för bland annat utövandet. Studien bygger på en kombination av metoder såsom intervjuer, observationer och olika kompletterande material. Det framgår att användandet av flera olika materialtyper är betydelsefullt för studien eftersom kunskapen om görandet när det kommer till dans är kroppslig och därmed potentiellt svårverbaliserad. Helmersson understryker därför även vikten av "den kroppsliga kunskapen" som en central del av forskningsprocessen: "deltagandet på dansgolvet i sig [bidrar] även [...] till nya insikter och förståelser som leder till andra sätt att se på materialet och nya sätt att formulera frågor om dansandets betydelse" (s. 28). Helmerssons egna erfarenheter framstår därmed också som ett viktigt analysverktyg i sammanhanget.

Efter inledningskapitlet introduceras de båda dansscenerna. Beskrivningarna är detaljrika och går inte att rättvisande referera här. Men av alla aspekter som lyfts, noterar jag särskilt att relationen mellan dans och musik verkar skilja sig åt. Polskescenens relation beskrivs som nära sammanvävd till skillnad från lindyscenen där musik och dans mer tydligt separeras. Båda scenerna förenas samtidigt av att vara relativt homogent sammansatta, Helmersson beskriver det som vit medelklass. Presentationerna följs i det fjärde kapitlet upp av en diskussion om scenernas historik i relation till den delade erfarenheten av att vara "livaktiga danskulturer i Sverige idag [...] präglade av det faktum att de mer eller mindre varit försvunna från dansgolvet under ett antal decennier, för att sedan etableras på nytt men i förändrad kontext" (s. 121). Helmersson menar att detta har betydelse för dem som är aktiva på scenerna, särskilt eldsjälarna, och för hur traderingen – utläringen – av danserna utformas.

Centralt i studien är görandet som en meningsskapande aktivitet. Det behandlas i de följande två kapitlen: "Att göra polska" respektive "Att göra lindy hop". I båda diskuteras görandet i relation till normer och ideal så som

Förhandlingar på dansgolvet

En etnologisk studie av lindy hop och polska – två svenska dansscener

Linnea Helmersson

Umeå: Institutionen för kultur- och medievetskap, Umeå universitet, 2023

KARIN L. ERIKSSON

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1552-853X>

DOI: <https://doi.org/10.62779/puls.10.2025.51424>

de framkommer i exempelvis intervjuerna och i diskurserna runt dansformer-na och dansandet. Genom detta angreppssätt får Helmersson bland annat syn på vad som skapar mening inom respektive scen, men också på området som framstår som mer problematiska. Återkommande i båda kapitel är diskurser om tradition och autenticitet, men också informanternas förhållningssätt till sitt eget dansande i relation till andras dansande. Även det som är frånvarande i diskurserna diskuteras, exempelvis frånvaron av segregering och rasism i lindyscenens historieskrivning.

Även kön görs inom båda scenerna, vilket diskuteras i det sjunde kapitlet. Här inleder Helmersson med att "studera pardans utan att ta hänsyn till genus framstår för mig som mer eller mindre omöjligt" (s. 271). Gemensamt är att de sätt som kön görs också påverkar dansandet i sig. För att få syn på detta, kontrasterar Helmersson bland annat diskurserna runt samkönad dans inom respektive scen mot varandra. Jag fäster mig särskilt vid hur förståelsen av genusnormer inom båda scenerna verkar knytas till hur man uppfattar och beskriver respektive scens tradition och historik. Som en följd blir att göra kön en del av dansscenernas förhandlingar och uttryck för uppfattningar om autenticitet.

Flera av de trådar som behandlas i studien, knyts samman i de två sista kapitlen. I det åttonde sätts fokus på diskurser om autenticitet, legitimitet och tolkningsföreträde. Helmersson behandlar bland annat frågor om vem som har rätt till eller makten att avgöra vad som är korrekt eller inte. I kapitlet framkommer vidare att synen på legitimitet och tolkningsföreträde också hänger samman med hur informanterna ser på och motiverar sin egen praktik. Hela studien samlas därefter ihop i det sista kapitlet och tillika avhandlingens slutdiskussion. Här konstateras att:

Ett av avhandlingens kunskapsbidrag är uppmärksammandet av den vikt som historicitet och autenticitet spelar i scenernas vardagliga praktiker. I avhandlingen visas också hur de idéer som motiverade revival återklingar även när det blivit etablerade scener, liksom hur dessa finns med i autentifikationsprocesser och i legitimering av auktoriteter. Avhandlingen uppmärksammar också hur diskussioner i samtiden, till exempel genom heteronormativitet och appropriering, införlivas i de interna förhandlingarna om scenens självförståelser. Den omfattande empirin ger också ett substantiellt bidrag till forskningen om sällskapsdans i Sverige (s. 371).

Till detta vill jag tillägga att valet att kontrastera de två scenerna är ett vällyckat grepp, då det erbjudit Helmersson goda möjligheter till att visa på hur liknande normer, ideal och förhandlingstyper återfinns i båda, men också visa på hur de tar sig olika uttryck.

När jag nu går över till att diskutera avhandlingen, har jag valt att göra det utifrån ett intresse för etnografiskt skrivande. Avhandlingen ger en bra grund till att få syn på aspekter av det etnografiska skrivandets möjligheter och begränsningar som många av oss nog känner igen från vår egen forskning, inte minst i de fall där vi delar erfarenheten av att både vara en del av fältet och studera fältet från en forskarposition.

Redan i inledningskapitlet framgår att författarens tidigare relationer till fälten är olika: polskescenen skrivs fram som ett fält som hon sedan unga

år har erfarenhet av medan hennes deltagande inom lindyscenen är betydligt kortare (om än inte kort, med inträde på det fältet 2007). Resonemangen om för- och nackdelar med detta är i sig intressanta och det är tydligt att de syftar till att både kunna skapa en position som forskare i relation till respektive scen och kunna använda sig av de förkunskaper och erfarenheter som hon redan besitter som viktiga verktyg i analysen. Det skiner också igenom i hennes analyser och resonemang.

Kanske är det dock Helmerssons delvis olika relationer till de båda fälten som gör att jag i min läsning uppfattat en skillnad i framställningen av polske- respektive lindyscenen. Skillnaden är svår att sätta ord på. Den handlar främst om nyanser och späs antagligen på av mina egna erfarenheter av deltagande i folkmusikmiljön som utövare och forskare. Valet av en jämförande ansats där kontrast uttalat används som en analysmetod har samtidigt möjliggjort och gett verktyg till att se det för insidern osynliga och svårverbaliserbara. Det är bra och har för studien varit fruktsamt. Men blicken på respektive dansscen har ändå olika karaktär: Polskescensblicken uppfattar jag som mer inkännande och förförståelsen verkar få en större betydelse för tolkningen av exempelvis scenens diskurs. Blicken på lindyscenen verkar mer betraktande och kanske ibland också något förvånad.

I ett breddat perspektiv väcker detta emellertid välkända men icke desto mindre intressanta frågor om etnografiska studier i stort och mer specifikt om etnografiskt skrivande i relation till våra egna positioneringar utifrån olika roller: Vad ser vi som har en insidertillhörighet och vad missar vi? Vad har vi möjligheter att sätta ord på? Vad blir underförstått i våra framställningar?

Ett särskilt förhållande med de scener som undersöks är vidare att de delvis delar begrepp och termer med själva forskningsfältet. Då studien sätter dansandet – görandet – i centrum, både det "som sker på dansgolvet och i relation till omgivningen, men också utifrån hur utövare talar om dansandet" (s. 9), utgör en analys av förekommande diskurser en viktig del av studien. Samtidigt visar det sig uppstå överlappningar mellan ord som används både av forskaren och av informanterna. Författaren påpekar också att de delat såväl teoretiska ramverk som förförståelse med henne och att det i vissa fall finns paralleller mellan deras förståelser av de fenomen som studeras och val av terminologi. En konsekvens, menar hon, är därmed att "några av mina analytiska begrepp kan vara dubbeltydiga då de både är vetenskapliga termer och emiska begrepp som används av utövarna själva" (s. 11). Hon hoppas också att det ska framgå i framställningen när det är det ena eller det andra och att det särskilt är begreppen "autenticitet" och "tradition" där detta kan bli problematiskt.

Jag både känner igen mig i och delar denna farhåga. Jag har dessutom trots Helmerssons tydliga anvisningar, flera gånger haft svårigheter med att veta om det är hennes eller informanternas förståelse av särskilt just "autenticitet" och "tradition" som avses. Till viss del beror detta sannolikt på att jag gör en annan åtskillnad mellan "term" och "begrepp" än vad Helmersson gör. Särskilt förstår jag "begrepp" som ett ord vars innebörd – definierade innebörd – är bestämd av forskaren och då ofta i relation till valt teoretiskt perspektiv. I avhandlingen används som framgår i citatet ovan termer – vetenskapliga termer – för detta. Försättningsvis kommer jag för tydlighetens skull då vår förståelse inte helt överensstämmer, tala om fältbegrepp för det Helmersson

kallar "emiska begrepp" och forskarbegrepp för det hon kallar "vetenskapliga termer".

Men min osäkerhet beror i än större utsträckning på att texten – särskilt i resonerande partier – går in och ut mellan informanternas och forskarens förståelse av vad som avhandlas för stunden. På ett generellt plan uppfattar jag detta både som en styrka och som respektfullt i relation till studiens informanter. Deras röster blir hörda, sammanhang beskrivna och förståelser och diskurser framträder på ett fint och i flera fall fördjupat sätt. Men ord som "autenticitet" och "tradition" ställer samtidigt krav på läsningen för att lyckas att särskilja när det är informanternas användning och förståelse av dem eller författarens som jag tar del av. Här hade jag önskat mig en annan lösning i själva framställningen som mer tydligt signalerat när man förflyttas från fältbegrepp till forskarbegrepp och vice versa.

Problematiken är dock välbekant, särskilt i studier av fält där såväl forskaren som fältdeltagarna delar liknande erfarenheter eller där forskarbegrepp har sitt ursprung i fältbegrepp. Hur kan vi i det etnografiska skrivandet finna former som både respektfullt gör fältets röster hörda och möjliggör att utifrån en teoretiskt förankrad begreppsvärld granska och diskutera den emiska begreppsvärlden, när de ord som används är desamma? Det förefaller exempelvis krångligt att använda olika typsnitt för fält- respektive forskarbegrepp. En möjlighet i Helmerssons framställning hade varit att i högre utsträckning sära på redovisning, analys och diskussion av hennes empiri. Men det hade samtidigt försvagat och osynliggjort den fortlöpande och för framställningen viktiga närhet som nu finns mellan empiri, analys och problematiseringar på ett för avhandlingen olyckligt sätt. Just denna närhet är en del av det som jag mest uppskattar i avhandlingen som sådan.

Det har även, avslutningsvis, inom svensk humaniora blivit allt vanligare med sammanläggningsavhandlingar. Orsakerna till detta kan vara många och i flera studier även välmotiverat. Samtidigt visar Helmerssons avhandling den stora styrkan med monografin som textgenre för en doktorsavhandling. Monografiformatet i sig ger större möjligheter till att i en sammanhållen text presentera, utforska och i etapper utveckla och fördjupa olika resonemang. I den här studien erbjuder monografin kort och gott goda möjligheter till att låta flera parallella trådar flätas in och ut i varandra, utvecklas och plockas upp igen i nya kontexter. Det har gett en mer nyanserad förståelse av Helmerssons empiri och analys på ett sätt som sannolikt hade varit svårt att åstadkomma i en sammanläggningsavhandling.

Min stora behållning av läsningen är framförallt den möjlighet som ges i studien av att på ett mångfacetterat sätt få blicka in i två samtida dansscener. I detta spelar det jämförande perspektivet en central roll. Men också tillvägagångssättet med en kombination av tidigare forskning, olika metoder och att görandet sätts i centrum. Detta tillsammans med en outtröttlig nyfikenhet på de båda scenerna gör att Helmersson lyckas sätta båda scenerna i rampljuset. ■